

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CLXIII. De iracundia, quę opponitur mansuetudini.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

aliquis vltim rationis amittit: & quantum ad vim appetituum, puta, cum aliquis amittit affectum humanum, secundum quod homo est naturaliter omni homini amicus, vt dicitur in 8. Ethico. * Infamia autem quae excludit vltim rationis, opponitur prudentiae. Sed quod aliquis delectetur in poenis hominum, dicitur esse infamia: quia per hoc videtur homo priuatus a seculo humano, quem sequitur clementia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum clementia, & mansuetudo sint potissima virtutes.

In arti. 4. eiusdem quod. 157. in responsione ad tertium, nota auream doctrinam ad discernendum, quia quis virtute vtiatur, cum mala proximi tollit rationabiliter. Nam si ex reuerentia ad patres &c. hoc facit, non clementia sed pietas videtur, estis confanguineis minuit poenam propter communionem sanguinis. Sed si ex animi lenitate ad proximum, non pietate, sed clementia videtur. & sic de aliis, scilicet misericordia, & mansuetudine, intellige, & eorum oppositis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod clementia & mansuetudo sint potissimae virtutes. Laus enim virtutis consistit praecipue in hoc, quod ordinat hominem ad beatitudinem, quae in Dei cognitione consistit: videtur mansuetudo maxime ordinat hominem ad Dei cognitionem. dicitur in lac. 1. In mansuetudine suscipite in situ verbum, & Eccle. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei. & Dionysius dicit in epistola ad Demophilum, Moysen propter multam mansuetudinem Dei apparitione dignum habitum. ergo mansuetudo est potissima virtutum.

¶ 2. Praeterea. Tanto virtus aliqua videtur esse potior, quanto magis accepta a Deo & ab hominibus: sed mansuetudo maxime videtur acceptari a Deo, dicitur in Eccl. 1. quod beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Vnde & specialiter ad suam mansuetudinis imitationem Christus nos inuitat, dicens. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. & Hilarius dicit quod mansuetudinem mentis nostrae habitat Christus in nobis. Est etiam hominibus acceptissima, vnde dicitur in Eccl. 3. Fili, in mansuetudine perface opera tua, & super hominum gloriam diligenter: propter quod & Proverbia 20. dicitur, quod clementia thronus regis roboratur. ergo mansuetudo & clementia sunt potissimae virtutes.

¶ 3. Praeterea. Augustinus dicit in libro de sermone Domini in monte, quod mitis sunt qui cedunt improbitatibus, & non resistunt in malo, sed vincunt in bono malo: hoc autem videtur pertinere ad misericordiam, vel pietatem, quae videtur esse potissima virtutum, quia super illud prima ad Timotheum. 4. Pietas ad omnia utilis est, dicit glossa Ambrosii. * quod omnis summa religionis christianae in pietate consistit. ergo mansuetudo & clementia sunt maximae virtutes.

SED CONTRA est, quia non ponuntur virtutes principales, sed adiunguntur alteri virtuti quasi principaliori.

RESPOND. Dicendum, quod nihil prohibet aliquas virtutes non esse potissimas simpliciter, nec quo ad omnia, sed fm quid, & in aliquo genere. Non autem est possibile quod clementia & mansuetudo sint potissimae virtutes simpliciter: quia laus earum attenditur in hoc, quod retrahunt a malo, in quantum, sed minuunt iram, vel poenam. Perfectius autem est consequi bonum, quam carere malo. Et ideo virtutes simpliciter ordinant in bonum, sicut fides, spes, caritas, & etiam prudentia, & iustitia, sunt simpliciter maiores virtutes, quam clementia & mansuetudo. Sed secundum quid nihil pro-

hibet clementiam & mansuetudinem habere quandam excellentiam inter virtutes, quae resistunt affectionibus prauis. Nam ira quam mitigat mansuetudo, propter suum impetum maxime impedit animum hominis ne libere iudicet veritatem: & propter hoc mansuetudo maxime facit hominem esse compotem sui. Vnde dicitur in Eccle. 10. Fili, in mansuetudine serua animam tuam. Quamuis concupiscentiae delectationem tactus sint turpiores, & magis continue infestent: propter quod temperantia magis ponitur virtus principalis, vt ex dictis patet. * Clementia vero in hoc quod diminuit poenas, maxime videtur accedere ad charitatem, quae est potissima virtutum, per quam bona operamur ad proximos, & eorum mala impedimus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mansuetudo praeparat hominem ad Dei cognitionem remouendo impedimentum: & hoc dupliciter. Primo quidem, faciendo hominem compotem sui per diminutionem irae, vt dictum est. * Alio modo, quia ad mansuetudinem pertinet, quod homo non contradicat verbi veritatis, quod plerumque aliqui faciunt ex commotione irae. Et ideo Augustinus dicit in 2. de doctrina christiana, * quod mitemere est non contradicere diuinae scripturae siue intellecte, si aliqua vitia nostra percutit, siue non intellecte, quasi nos melius & verius sapere & percipere possemus.

AD II. dicendum, quod mansuetudo, & clementia reddunt hominem Deo, & hominibus acceptum secundum quod concurrunt in eundem effectum cum charitate, quae est maxima virtutum, scilicet in subtrahendo mala proximorum.

AD III. dicendum, quod misericordia, & pietas conueniunt quidem cum mansuetudine & clementia, in quantum concurrunt in eundem effectum, qui est prohibere mala proximorum. Differunt tamen quantum ad motum: nam pietas remouet mala proximorum ex reuerentia quam habet ad aliquem superiorem, puta, Deum, vel parentem. Misericordia vero remouet mala proximorum ex hoc, quod in eis aliquis contristatur in quantum est a se pertinet, vt supra dictum est. * quod prouenit ex amicitia, quae facit amicos de eiusdem gaudere, & tristari. Mansuetudo autem hoc facit, in quantum remouet iram incitantem ad vindictam. Clementia vero hoc facit ex animi lenitate, in quantum iudicatur esse aequum, vt aliquis non amplius puniatur.

QVAESTIO CLVII.

De Ira, in octo articulos diuisa.

PROXIMA considerandum est de vitij oppositis.

¶ Et primo de iracundia, quae opponitur mansuetudini. Secundo, de crudelitate, quae opponitur clementiae.

CIRCA iracundiam quaruntur octo.

- ¶** Primo, vtrum irasci possit esse aliquando licitum.
- ¶** Secundo, Vtrum ira sit peccatum.
- ¶** Tertio, Vtrum sit peccatum mortale.
- ¶** Quarto, Vtrum sit grauissimum peccatorum.
- ¶** Quinto, De speciebus irae.
- ¶** Sexto, Vtrum ira sit vitium capitale.
- ¶** Septimo, Quae sint filiae eius.
- ¶** Octauo, Vtrum habeat vitium oppositum.

Super Questionis centesima quinquagesima octa, articulo primo.

In arti. 1. q. 158. aduerte, quod motus passionis irae non ministrat voluntati & rationi recte in actu consilij, iudicij, praeccepti, aut electionis: quoniam quodlibet horum praecedere naturaliter debet irae motum, & irae turbatio his actibus non coferit: sed ministrat irae motus actui executionis eius quod electum, praecceptum iudicatum, consultumque est: eo quod inuat ipsam executionem, vt ipse a natura ad hoc ministerium ordinata. Melius, n. fit

fit quoddam secundum naturam ordinem sic. Et hoc auctor in responsione ad secundum insinuat dicendo. Hac autem ira, etsi ipsa executione actus iudicii rationis aliquo modo impeditur &c. Et hinc fit, ut hi qui non sunt executivi vindictae, sed solummodo consilii, iudices, seu censores, non egeant ira. Et de istis verificatur ista sententia, quod debent esse sicut leges, quae nulla passione commouentur: sed illi qui sunt executivi vindictae, verbo, ita quod ipsa reprobatio sit castigatio, aut factio, egestas motu irae subministrante voluntati vindicant. alioquin voluntas remissa est, ut in ultimo huius quaestiones articuli patet.

9. q. 2. arti. 1. 9. c. de 3. di. 15. q. 2. ar. 2. q. 2. cor. & Mal. q. 12. arti. 1. Et E. phe. 4. le. 8. Et Job. 17. principio. in Math. 5. tomo. 9. Ica. 4. paulo ante finem.

lib. 7. c. 6. 11. 5. ca. 30. in fine.

Est gl. August. in lib. quaest. super Leuit. q. 70. circa fine, 3. tom. 4.

Hom. 27. in Math. inter principia & media. to. 2.

1. 2. q. 13.

lib. 2. eo. 6. 3. 5.

1. 2. q. 24. arti. 2.

Lib. 9. ca. 4. tom. 5.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum irasci sit licitum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod irasci non sit licitum. Hieron. enim exponens illud Mat. 5. * Qui irascitur fratri suo &c. dicit, In quibusdam codicibus additur, sine causa: Caterum in ueris diffinita sententia est, & ira penitus tollitur, ergo irasci nullo modo licitum est.

¶ 2. Præter. Secundum Dion. 4. c. de di. no. Malum animæ est sine ratione esse: sed ira semper est sine ratione, dicit enim Philo. in 7. Ethic. * quod ira non perfecte audit rationem. & Gregor. dicit 5. Moral. quod cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat. Et Cassianus dicit in lib. de Institutis cenobiorum. Qualiter ex causa iracundiæ motus effrenatus exerceat oculum cordis. ergo irasci semper est malum.

¶ 3. Præter. Ira est appetitus vindictæ, ut Giof. * dicit super Leuit. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo: sed appetere uisionem non videtur esse licitum, sed hoc est Deo referuandum, secundum illud Deut. 32. Mea est ultio, ergo videtur quod irasci semper sit malum.

¶ 4. Præter. Omne illud quod abducit nos a diuina similitudine, est malum: sed irasci semper abducit nos a diuina similitudine, quia Deus cum tranquillitate iudicat, ut habetur Sapient. 12. ergo irasci semper est malum.

SED CONTRA est, quod Chrysol. dicit super Math. Qui sine causa irascitur, reus erit: qui uero cum causa, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina committuntur, ergo irasci non semper est malum.

RESPON. Dicendum, quod ira proprie loquendo, est passio quaedam appetitus sensitui, a qua vis irascibilis denominatur, ut supra habitum est. * cum de passionibus ageretur. Est autem hoc considerandum circa passionem animæ, quod dupliciter potest in eis malum inueniri. Vno modo, ex ipsa specie passionis, que quidem consideratur secundum obiectum passionis, sicut inuidia secundum suam speciem importat quoddam malum. Est. n. tristitia de bono aliorum, quod secundum se ratio non repugnat: & ideo inuidia mox nominata sonat aliquid mali, ut Philo. dicit in 2. Ethic. * Hoc autem non competit ire, quæ est appetitus vindictæ. Potest. n. vindicta & bene, & male appeti. Alio modo, inuenitur malum in aliqua passione secundum quantitatem ipsius, id est, secundum superabundantiam, vel defectum ipsius: & sic potest malum in ira inueniri, quando, scilicet, aliquis irascitur plus, vel minus præter rationem rectam. Si autem aliquis irascitur secundum rationem rectam, tunc irasci est laudabile.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Stoici iram, & omnes alias passiones nominabant affectus quosdam præter ordinem rationis existentes: & secundum hoc ponebant iram & omnes alias passiones esse malas, ut supra dictum est, * cum de passionibus ageretur. Et sic accipit iram Hiero. Loquitur enim de ira, qua quis irascitur contra proximum, quasi malum eius intendens: sed secundum Peripateticos, quorum sententiam magis approbat

F. Aug. in 9. de ciuitate Dei * ira & desideria dicuntur motus appetitus sensitui, & desiderata secundum rationem, sicut non, hoc ira non semper est mala.

AD 1. dicendum, quod ira dupliciter dicitur rationem. Vno quod modo antecedit rationem a sua rectitudine, unde habet rationem modo consequenter, per appetitum sensituum contra uitam secundum ordinem rationis. Unde Gregor. dicitur ira per zelum. Unde Gregor. moral. * Curadum sum moperere est, ut in mentu virtutis assumitur, men domini dominat præter, sed quasi ancilla ad obsequium a rationis tergo nunquam recedit. Hæc est in ipsa executione actus iudicii, et licet impediat, non tamen rectitudinem tollit. Unde Greg. ibidem dicit * quia perbat rationis oculum, sed ira per uitam non est autem contra rationem virtutis, unde deliberatio rationis in executione ratione deliberatum: quia etiam impeditur actu, si dum debet agere, deliberare de malo cuius qui punitendus est, illius malum eius qui punitendus est, illius appetere vindictam per uitium correptionis iustitiam conseruandam, laudabile est: & tunc appetitus sensituius, inquit motus. Et dum vindicta secundum ordinem malum sit, cuius minister est potestas punitens, ut habet Deo affluente.

AD 111. dicendum, quod appetere vindictam per uitium correptionis iustitiam conseruandam, laudabile est: & tunc appetitus sensituius, inquit motus. Et dum vindicta secundum ordinem malum sit, cuius minister est potestas punitens, ut habet Deo affluente. & debemus in appetitu boni, sed in malum diuini omnino assimilar non possumus, quia non est appetitus sensituius in ratione, ut debet rationi deferuire. Unde Gregor. 5. Moral. * quoniam robustius ratio committitur, cum ira subdita rationi famularatur.

ARTICVLVS II.

Utrum ira sit peccatum.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur, quod ira non sit peccatum. Peccatum enim dicitur remur: sed passionibus non demeremur, sicut nec vituperamus, ut dicitur in 3. Ethicorum. * ergo mala passio est peccatum: ira autem est passio, ut supra habitum est, ergo de passionibus ageretur, ergo ira non est peccatum.

¶ 2. Præter. In omni peccato est obiectio ad aliquod bonum commutabile, sed per ira non cogitur aliquis ad bonum commutabile, sed in malum alicuius, ergo ira non est peccatum.

¶ 3. Præter. Nullus peccat in eo quod vitare non potest, ut August. dicit: sed iram homo vitare non potest, quia super illud Psal. 4. Irascimini, & nolite peccare, dicitur quod motus iræ non est in potestate nostra, dicitur in 7. Ethicorum quod iras non potest vitari, tristitia autem est contraria iræ, non est peccatum.

¶ 4. Præter. Peccatum est contra naturam, dicitur in 2. lib. sed irasci non est contra naturam, sed sit actus naturalis potentie, ergo non est peccatum.

Aug. in 9. de ciuitate Dei * ira & desideria dicuntur motus appetitus sensitui, & desiderata secundum rationem, sicut non, hoc ira non semper est mala. AD 1. dicendum, quod ira dupliciter dicitur rationem. Vno quod modo antecedit rationem a sua rectitudine, unde habet rationem modo consequenter, per appetitum sensituum contra uitam secundum ordinem rationis. Unde Gregor. dicitur ira per zelum. Unde Gregor. moral. * Curadum sum moperere est, ut in mentu virtutis assumitur, men domini dominat præter, sed quasi ancilla ad obsequium a rationis tergo nunquam recedit. Hæc est in ipsa executione actus iudicii, et licet impediat, non tamen rectitudinem tollit. Unde Greg. ibidem dicit * quia perbat rationis oculum, sed ira per uitam non est autem contra rationem virtutis, unde deliberatio rationis in executione ratione deliberatum: quia etiam impeditur actu, si dum debet agere, deliberare de malo cuius qui punitendus est, illius malum eius qui punitendus est, illius appetere vindictam per uitium correptionis iustitiam conseruandam, laudabile est: & tunc appetitus sensituius, inquit motus. Et dum vindicta secundum ordinem malum sit, cuius minister est potestas punitens, ut habet Deo affluente. & debemus in appetitu boni, sed in malum diuini omnino assimilar non possumus, quia non est appetitus sensituius in ratione, ut debet rationi deferuire. Unde Gregor. 5. Moral. * quoniam robustius ratio committitur, cum ira subdita rationi famularatur.

Vnde & Hiero. ¶ dicit in quadā epistola, quōd irasci est hominis, ergo irasci non est peccatum.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Eph. 4. Omnis indignatio, & ira tollatur a vobis.

RESPON. dicendum, q̄ ira sicut dicitur est, * proprie nominat quandam passionem. Passio autē appetitus sensitivi intantum est bona, in quantum rōne regulatur: si autē ordinem rationis excludat, est mala. Ordo autem rationis in ira potest attendi, quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad appetibile in quod tendit, quod est vindicta. Vnde si aliquis appetat q̄ fm ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis ira appetitus, & vocatur ira per zelum. Si autem aliquis appetat quōd fiat vindicta qualitercunq; contra ordinem rationis, puta si appetat puniri cum qui non meruit, vel vltra quā meruit, vel et non secundum legitimum ordinem, vel non pp debitum finem, qui est conservatio iustitię, & correctio culpe, erit appetitus ira vitiosus, & nominatur ira per vitium. Alio modo, attenditur ordo rōnis circa iram, quantum ad modum irascendi, vt. s. motus ira non immoderate feruecat nec interius, nec exterius. Quod quidem si pretermittatur, non erit ira absque peccato, etiam si aliquis appetat iustam vindictam.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ quia passio potest esse regulata ratione, vel non regulata, ideo secundum passionem absolute consideratam non imputatur ratio meriti vel demeriti, seu laudis vel uituperij: secundum tñ q̄ est regulata ratione, potest habere rationem meritorij & laudabilis. Et contrario secundum quod non est regulata ratione, potest habere rationem demeriti, vel uituperabilis. Vnde & Philosophus * ibidem dicit, quōd laudatur, vel uituperatur qui aequaliter irascitur.

AD II. dicendum, q̄ iratus non appetit malum alterius propter se, sed propter vindictam, in quam conuertitur appetitus eius, sicut in quodam commutabile bonum.

AD III. dicendum, q̄ homo est dñs suorū actū per arbitrium rōnis. Et ideo motus qui proueniunt iudicium rationis, non sunt in potestate hoīs in generali, ut. s. nullus eorū insurgat, quamuis ratio possit quemlibet singulariter impedire ne insurgat: & secundum hoc dī, q̄ motus ira non est in potestate hoīs, ita, l. q̄ nullus insurgat. Quia tñ aequaliter est in hoīs potestate, non totaliter perdit rationem peccati, si sit inordinatus. Quōd autē Philosophus * dicit iratum cum tristitia operari, non est sic intelligendum, q̄ tristitur de eo q̄ irascitur, sed quia tristatur de iniuria quam a sibi illatam: & ex hac tristitia mouetur ad appetendum vindictam.

AD IIII. dicēdū q̄ irascibilis in hoīe naturaliter subijci rōni. Et iō actus eius intantum est homini naturalis, in quantum est fm rationem: in quantum uero est præter ordinem rationis, est contra hoīs naturā.

ARTICVLVS III.

Utrum omnis ira sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ omnis ira sit peccatum mortale. Dī enim Iob. 5. Virum stultum interficit iracundia: & loquitur de interfectione spirituali, a qua nominatur peccatum mortale, ergo omnis ira est peccatum mortale.

Super Questioni... quinquagesima octava...

Artic. 3. eiusdem quæst. 158. dicitur ex Martino in quæst. de iracundia...

¶ 2 Præter. Nihil meretur dānationē aternā, nisi peccatū mortale: sed ira meretur dānationē eter nam, dicit. n. Dñs Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, ubi dicit glōf. * q̄ per illa tria quæ ibi tanguntur, i. iudicium, & consilium, & gehenna, diuersæ māsiones in aterna dānatione pro modo peccati singulariter exprimuntur. ergo ira est peccatum mortale.

¶ 3 Præter. Quicquid cōtrariā charitati, est peccatū mortale: sed ira de se contrariā charitati, ut patet per Hiero. * super illud Matt. 5. Qui irascit fratri suo &c. ubi dicit, q̄ hoc est cōtra proximi dilectionē, ergo ira est peccatū mortale.

SED CONTRA est, q̄ super illud Psal. 4. Irascimini, & nolite peccare, dicit glōf. * Venialis est ira, quæ non perducitur ad effectum.

RESPON. Dicendum, q̄ motus ira potest esse inordinatus, & peccatum dupliciter, sicut dictū est.

Vno modo, ex parte appetibilis, utpote cū aliquis appetit iniustam vindictam: & sic ex genere suo ira est peccatū mortale, quia contrariatur charitati & iustitiæ. Potest tñ contingere, q̄ talis appetitus sit peccatū veniale pp imperfectionem actus. Quia quidem imperfectio attenditur uel ex parte appetentis, puta, cum motus ira prouenit iudicium rationis: uel etiam ex parte appetibilis, puta, cum aliquis appetit in aliquo modico se uindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita et q̄ si actu inferatur, nō esset peccatum mortale, puta, si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, uel aliquid humi iusmodi. Alio modo, potest esse motus ira inordinatus quantum ad modum irascendi, ut pote si nimis ardentem irascatur interius, uel si nimis exterius manifestet signa ira. Et sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis: potest tamen contingere quōd sit peccatum mortale, puta, si ex uoluntate ira aliquis excidat a dilectione Dei & proximi.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ ex illa auctoritate non hī q̄ omnis ira sit peccatum mortale, sed q̄ stulti per iracundiam spiritualiter occidunt, in quantum scilicet non refranando per rationem motum ira, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, puta in blasphemiam Dei, uel iniuriam proximi.

Et, est ex genere suo peccatum mortale. Arguit enim tripliciter contra hoc primo, Est aliquis actus iracundie voluntarius nō mortalis, quo appetitur iniusta vindicta, ergo iniusta vindicta non reddit ex genere suo actum mortalem. Antecedens patet de appetente vindictam in aliquo modico non multum reputando, ut parum trahere puerum per capillos.

Consequentia patet, quia rō iniusta vindictæ saluā suę parua, siue magna sit iniusta vindicta. Nā ex magnitudine & paruitate sola quantitas variatur. Secundo, Quicquid est mortale ex genere, & non habet aliquid infiniti adiectionis, remanet simpliciter mortale: sed parua, vindicta appetit non alleuiat infinite, quia finite distat a vindicta, cuius appetitus est simpliciter mortalis, ergo. Probatur maior, quia omne mortale in infinitum excedit veniale.

¶ Præter. Omne mortale ex genere, est mortale uniuersaliter: sed appetitus iniuste vindictæ non est uniuersaliter mortalis, ergo non mortalis ex genere. Maior probatur, tum quia habet in se sufficientem causam peccati mortalis in quocunq; reperitur: tum quia mortale ex vna circumstantia per nullam aliam circumstantiam redditur nō mortale, ergo a fortiori mortale ex obiecto per nullam circumstantiam fit non mortale. Minor patet.

¶ Ad huius evidentiam scito, quōd peccatū habet in se duo, scilicet speciem propriam, & mortalitatem, seu venialitatem, & mortalitatem. Et speciem quidem sui actus sortitur ex ratione formali obiecti, eo quod actus specificatur ex obiecto. Et hinc fit, ut omnes actus respectu illius obiecti siue sint actus perfecti, siue imperfecti tendentes in illud, sint eiuſdem speciei: ita quōd primus motus adulterij est in specie adulterij.

Glof. ordinata ibid.

Tom. 9.

Est Cassiodori in hoc loco super illud, Quæ dicitur in cordibus uestris, Psal. 4.

videtur, quoniam fit malum alterius: gloria autem est bonum vniuersi sine malo alterius. Tercio, quia gloria ita est bona, quod non nisi per circumstantias est mala: vindicta autem nunquam est bona nisi ratione circumstantiarum.

¶ Secundum dictum est, quod iratus appetit malum proximi sub ratione boni honesti scilicet iustae vindictae. Contra hoc arguitur hoc esse falsum, quia iratus scilicet frequenter quod videtur quam appetit, est iniusta. Ex quo arguitur sic, Peius est appetere malum proximi sub ratione iniustae vindictae, quam sub ratione iustae gloriae: sed iratus appetit quandoque sub ratione iniustae, iniustus autem sub ratione excellentiae: ergo &c.

¶ Et confirmatur, quia ubi non est vera offensa etiam secundum estimationem irati, sibi non est appetitus sub ratione iustae vindictae: sed iratus cognoscit, quod non est vere offensus, puta, cum negatur sibi obsequium ad mala perpetranda: ergo &c.

¶ Tertium dictum est, quod ira ex parte boni, sub cuius ratione appetit malum, est minus malum quam concupiscentia. Contra hoc arguitur tripliciter. Primo, Delectatio in malo alterius, ceteris paribus, est grauior quam delectatio in proprio delectabili: sed delectatio irati in vindicta est delectatio in malo alterius, quia iracundus occidens prolem verbo, sicut illum occisionem, esse omnino iniustam, ac per hoc non appetit eam vt iustam, sed secundum quod vindicta est vltio, seu malum alterius, qui eum offenderat. Secundo, quia postea casu, quod vnus sollicitus uxorem alienam ad concubinationem, propter delectationem, alius propter visionem mariti, constat quod secundus magis peccat: & tamen secundus propter vindictam, primus propter concupiscentiam. Tertio, postea casu quod vnus concupiscit meretricem solutam, & quater delectabile suum per concubinum: alter iratus contra eandem quater illius concisionem, constat quod secundus magis peccat: quare delectatio irati est peior delectatione concupiscentis.

¶ Quartum dictum est, ira quantum ad inordinationem, quae est secundum modum irascendi, habet quandam excellentiam propter vehementiam & velocitatem sui motus. De hoc, inquit Martinus, si intendit beatus Thome, quod ira habet excellentiam quantum ad notum mentem, non contradico. Si quantum ad grauitatem peccati, quod ex serie textus vt intendere, quia in prima parte corporis articuli de grauitate peccati, semper loquitur, & titulus articuli est de grauitate peccati: sic fit in qua, intelligitur, Contra, tum quia ira vni diminuitur non grauiatur: sed ex parte vehementiae & velocitatis peccatum irae diminuitur: ergo. Probatur minor, tum primo, quia ceteris paribus, occisor hominis ex ira statim minus peccat, si occisor hois ex ira post duos menses. Exstat, ut n. a tanto primus propter vehementiam & velocitatem motus irae incensibilis pro tunc. Tum secundo, quia quicquid causatur naturaliter, & illud reprimere est laboriosum & virtuosum, diminuit peccatum si non reprimatur: sed vehementia & velocitas motus irae sunt huiusmodi. Tum tertio, quia quacumque naturaliter causa inducunt ignorantiam & obliuionem mentis, diminuit peccatum: sed vehementia & velocitas sunt huiusmodi, ut patet ex auctoritate Greg. in littera &c.

¶ Ad primum dubium dicitur, quod in littera non dicitur, quod quae libet ira est minus peccatum qualibet iniuria: sed dicitur, quod comparando iram, inuidiam, & odium secundum sua obiecta formalia, quod est comparare ista vitia secundum suas species absolute, ira est minus peccatum, quam inuidia & odium: quia obiectum formale irae habet rationem minus mali. Nam obiectum formale irae est malum proximi sub ratione vindictae. Inuidia est malum proximi ut conferens propriae excellentiae. Odium autem malum proximi, ut malum illius. Haec autem tria obiecta continentur in malo appetito. Et propterea arguere a tali, vel tali malo contra auctorem nihil valet: quoniam non tale, aut ta-

A le malum, sed malum clauditur in obiecto communi istorum vitiorum: sed differunt in ratione formali, quia malum appetitur, quia irato obijciatur malum, ut vindicta: iniudo, ut conferens propriae excellentiae: odio autem, ut malum proximi. Et quia comparatio non penes id, in quo aliqua indistincta sunt, sed penes differetes modos, seu rationes illius in quo contenta est, fit: ideo penes malum sub his rationibus comparatio est. Et hinc patet quod apud peripateticos non oportet adiungere, quod comparatio fit salua equitate mala appetitus: quoniam ut patet in ratione mali, indistincta sunt ista vitia. Veruntamen comparatio imbecillitate Nouitiorum, admittit potest, quod ista comparatio, sicut & cetera, ceteris paribus, intelligitur. Et propterea ad primum patet huiusmodi solutio, quia mala non sunt paria.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est * inordinatio irae secundum duo attenditur, scilicet, secundum indebitum appetibile, & secundum indebitum modum irascendi. Quantum igitur ad appetibile, quod iratus appetit, videtur esse ira minimum peccatorum. Appetit enim ira malum poenae alicuius sub ratione boni, quod est vindicta. Et ideo ex parte mali quod appetit, conuenit peccatum irae cum illis peccatis, quae appetunt malum proximi, puta, cum inuidia, & odio. Sed odium appetit absolute malum alterius in quantum huiusmodi: inuidus autem appetit malum alicuius propter appetitum propriae gloriae. Sed iratus appetit malum alterius sub ratione iustae vindictae. Ex quo patet quod

B speciem fornicatione, & tamen potest esse quod aliqua fornicatio ex aliqua circumstantia sit grauior aliquo adulterio, puta, si adulteretur cum meretrice publica, fornicetur autem inducens uehementissime &c. mulierem solutam inuito tempore castissimam, & optima uita &c. ita ira secundum suam speciem est minor culpa quam inuidia, cum quo stat quod ex circumstantia aliqua ira sit grauior. Hoc enim nihil obstat praesenti doctrinae. Quod autem secundo locce afferitur, non est intelligibile: quia implicat esse aequale appetibile mortem innocentis, & mortem eius qui illam demeruit.

C Ad tertium dicitur primo, quod impossibile non est uerum, scilicet, quod finis inuidiae est uanagloria. Sunt enim distincta uita, inuidia, & uana gloria habentia distinctos fines proximos: sed non curando pro nunc de hoc, cum dicitur primo, quod inuidia est magis fugibilis, abusua in primis locutio est. Nam inuidia est de genere bonorum: bonum autem non habet rationem fugibilis, sed appetibilis. Nam bonum est quod omnia appetunt, primo Ethic. Reducendo deinde ad propriam locutionem, scilicet, Vindicta est minus appetibilis quam gloria, respondetur quod quia sunt diuersorum ordinum bona, dicendum est, quod inuidia est magis appetibilis in genere boni honesti, gloria autem in genere boni utilitatis & delectabilis. Et quia honestum est simpliciter magis appetibile secundum se, ideo est magis appetibilis secundum se: gloria autem est magis appetibilis quoad nos.

D Ad primam autem probationem in oppositum conceditur, quod inuidia est appetibilis propter gloriam ut finem quo ad nos, non in se, quia honestum non ordinatur ad uile, aut delectabile ut finem. Et negatur quod non e contra, hoc est, quod gloria non est appetibilis propter inuidiam, immo optime gloria ordinatur ad inuidiam perturbantium rempublicam, ut uere finem.

E Ad secundam probationem negatur consequentia, quia cum hoc quod inuidia sit malum poenae alterius, stat quod in se fit melius quam gloria, utpote bonum honestum & gloria non.

¶ Ad tertiam probationem dicitur, quod falsissimum est, quod inuidia nunquam est bona nisi propter circumstantiam: quoniam secundum se ipsam est de genere bonorum, ut nunc nunc patebit.

¶ Ad secundum dubium dicitur, ut superius patet in quaestio. 80. apud Tullium, Andronicum, & auctorem, iudicatio pars iustitiae est, ac per hoc secundum se bonum honestum. Consonatque hoc sacro eloquio, in quo Deus inuidiam sibi referuat tamquam actum bonum & excellentem. Et sancti Martyres inducuntur inuidiam petere a Deo, qui non nisi bonum petere possunt. Hinc enim habetur, quod ad significandum honestum bonum non oportet supra inuidiam apponere, quod fit iusta, sed fit esse dicere inuidiam, quoniam secundum se significat opus iustitiae. Et ideo in littera non nisi quandoque ut legentes aduertenter intelligant, adiungitur ly iusta. Cum igitur dicitur, quod aliquid appetitur sub ratione inuidiae, perinde est ac si diceretur, quod appetitur

Art. 2. & 3. huius q.

sub

¶ Super Questioni 158. Articulum quintum.

IN articulo quinto eiusdem centesime quinquagesime octave question. dubium occurrit, quo pacto distinctio in litera Postea ex Aristotele, sic distinctio specifica peccatorum iræ. Et est ratio dubij, quia peccata distinguuntur specie per obiecta formaliter distincta. He autem iræ non ex parte obiecti distinguuntur, sed ut in litera dicitur, prima species attenditur ex parte originis, secunda ex parte durationis causæ, tertia ex parte durationis ipsius vindictæ. Similiter nec facilitas, nec firmitas hominis ad iram se tenet ex parte obiecti, sed subiecti.

ARTICVLVS V.

¶ Vñ Philosophus cõuenienter determinet species iracundię, dicens quod iracundorum quidam sunt acuti, quidam amari, & quidam difficiles.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter determinentur species iracundię a Philosopho in 4. Ethic. * ubi dicit, quod iracundorum quidam sunt acuti, quidam amari, quidam difficiles, siue graues: quia secundum ipsum amari de qua, quorum ira difficile soluitur, & multo tpe manet: sed hoc vñ pertinere ad circumstantiam tps. ergo videtur quod etiam secundum alias circumstantias possint accipi alie species iræ.

¶ 2 Præt. Difficiles, siue graues dicit esse, quorum ira non commutatur sine cruciatiu, vel punitione: sed hoc etiã pertinet ad insolubilitatem iræ, ergo videtur quod idem sit difficiles, & amari.

¶ 3 Præt. Dominus Matth. 5. ponit tres gradus iræ cũ dicit, Qui irascitur fratri suo: & qui dixerit fratri suo, Racha: & qui dixerit fratri suo, Fatue: qui quidem gradus ad prædictas species nõ referuntur, ergo vñ quod prædicta diuisio iræ non sit conueniens. SED CONTRA est, quod Grego. Nyssen. dicit, * quod tres sunt irascibilitatis species, scilicet iræ, quæ uocatur fellea: & mania, quæ uocatur infania: & furor, quæ tria uidentur esse eadẽ tribus præmissis. Nam iram felleam dicit esse, quæ principium & motum habet, quod Philosoph. attribuit acutis. Maniam uero dicit esse iram quæ permanet, & in uetustatem deuenit, quod Philosoph. attribuit amaris. Furorem autem dicit esse irã, quæ obseruat tempus in suppliciu, quod Philosoph. attribuit diffi-

ciibus. Et eandem etiam diuisionem ponit Damascen. in secundo lib. * ergo prædicta distinctio Philosophi non est inconueniens.

RESPON. Dicendum, quod prædicta distinctio potest referri vel ad passionem iræ, vel etiã ad ipsum peccatum iræ. Quomodo autem referatur ad passionem iræ, supra habitum est, * cum de passione iræ ageretur; & sic præcipue uidetur poni a Grego. Nyssen. & Damasc. † Nunc autem oportet accipere distinctioem harum specierum secundum quod pertinent ad peccatum iræ, prout ponitur a Philosopho. Potest autem inordinatio iræ ex duobus attendi. Primo quidem, ex ipsa iræ origine: & hoc pertinet ad acutos qui nimis cito irascuntur, & ex qualibet leui causa. Alio modo, ex ipsa iræ duratione, eo scilicet, quod ira nimis perseverat: quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo, quia causa iræ, scilicet iniuria illata, nimis manet in memoria hominis. Vnde ex hoc homo diutinam tristitiã concipit, & iõ sunt sibiipsis graues & amari. Alio modo, cõtingit ex parte ipsius vindictæ, quã aliquis obstinato appetitu querit, & hoc pertinet ad difficiles siue graues, qui non dimittunt iram quousque puniant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in speciebus prædictis non principaliter cõsiderat tps, sed facilitas hois ad irã, vel firmitas i irã.

AD SECVDVM dicendum, quod utriusque, scilicet amari & difficiles, habet iram diuturnã, sed propter alia causam. Nam amari habent iram permanentem propter permanentiã tristitiæ, quã inter uiscera tenet clausam. Et quia nõ prorupit ad exteriora iracundię

& ut ratio exterioris indignationis, in tertio uero ut ratio exterior iniuriæ. Et cum contra arguitur: ergo non bene distinguitur a Thoma, negatur sequela. Et ad probationem, quod debuit per actus interiores distinguere, respondetur quod cum author distinct gradus penes progressum humani actus, scilicet in corde & c. satis docuit diuerfitatem interiorum actuum nunc declaratum.

¶ Ad secundum dicitur, quod primus gradus habet exterius nocumentum pro obiecto: quoniam, ut author dixit, dominus loquitur de ira homicidij, seu grauis lëtionis. Et cum contra arguitur: ergo primus gradus facit reum gehennę ignis, negatur sequela, quoniam non ex hoc, quod exterius nocumentum est obiectum, ponitur gradus tertius, reus gehennę, sed ex hoc, quod exercet exterius nocumentum, dicendo, Fatue: quod non fit

Secunda Secundę S. Tho. CCC in

Lib 3. Orth. fid. c. 16.

1. 2. q. 46. a.

locis citatis in argu. sed cont.

in primo gradu, ubi nocumentum non exercetur. Ad tertium quod est non tam contra auctorem, quam contra Aug. dicitur, quod proprie formaliter loquendo, non est ibi sermo de iudicio diuino, aut humano determinate, sed de iudicio absolute, ita quod ex illis tribus gradibus in processu poenae, intendit ostendere progressum culpe in peccato irae. Et propterea Aug. quia post iudicium remanet defensionis locus, minimum ibi poenae gradum posuit, & sic de aliis. Ex quibus patet, quod iste homo debebat reuerenter auctoritatem Augustini si sibi non placebat, saltem silentio pertransire, factumque est, ut dum ponit os in celum, etiam glossam dicerent, quod haec poena ad diuersas mansiones damnationis aeternae spectant, absque eternitate suscipiat.

Super Quaestione 138. Articulus sextum.

In articulo 6. eiusdem quaest. 138. dubium ex Martino in quaest. 3. de ira occurrit dicente, Non placet mihi quod ait B. Thom. quod ita ex parte sui obiecti, scilicet vindictae secundae, habet quod multi vitia ex ea nascuntur: quia ex sex illabus, quas enumerat, nulla nascitur ex appetitu vindictae, sed ex impetu & uoluntate irae.

Art. 3. ad 2.

Lib. de serm. dom. in monte cap. 19. 2. med. 10. 4.

Sup. q. 142. 5. & ma. q. 8. art. 1. cor. 8. ad 2. 8. 22. & q. 12. ar. 5.

Ad hoc breuiter dicitur, quod auctor in litera duas radices in ira ponit, unde ex ea oriuntur vitia, alteram ex parte obiecti: alteram ex parte modi, seu impetus. Et propterea Martinus errat tripliciter. Primo, quia filiae irae oriuntur ex appetitu vindictae, ut in sequenti patet articulo. Secundo, quia auctor non dicit, quod ex appetitu vindictae omnia vitia sequantur, sed indeterminate loquitur. Tertio, quia non tacuit auctor, quod multa oriuntur vitia ex ira ex parte impetus &c.

In eodem articulo in responsione ad primum, dubium ex Martino ibidem, occurrit contra hanc solutionem dicente, Haec solutio non mihi placet quia tristitia, de iniuria illata secundum Aristot. in 2. Rhetoricę, est ipsa ira. Et

signa, non possunt persuaderi alijs, nec ex seipsis recedunt ab ira nisi prout diurnitate temporis abolet tristitia, & sic deficit ira. Sed in difficilibus est ira diuturna propter vehementem desiderium vindictae: & ideo tempore non digerit, sed per solam punitionem quiescit.

Ad tertium dicendum, quod gradus irae, quos Dominus ponit, non pertinent ad diuersas irae species, sed accipiuntur secundum processum humani actus in quibus primo aliquid in corde concipitur: & quantum ad hoc dicit, Qui irascitur fratri suo. Secundum autem est, cum per aliqua signa exteriora manifestatur exterius etiam antequam prorumpat in effectum: & quantum ad hoc dicit, qui dixerit fratri suo, Racha, quod est interiectio irascens.

Tertius gradus est, quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur. Est autem effectus irae, nocumentum alterius sub ratione vindictae. Minimum autem nocumentum est, quod fit solo verbo: & ideo quantum ad hoc dicit, Qui dixerit fratri suo, Fatue. & sic patet, quod secundum addit supra primum, & tertium supra utrumque. Unde si primum est peccatum mortale in casu, in quo Dominus loquitur, sicut dictum est, multo magis alia: & ideo singulis eorum ponuntur correspondentia aliqua pertinentia ad condemnationem, sed in primo ponitur iudicium, quod minus est: quia ut Augustinus dicit, in iudicio, adhuc defensionis locus datur. In secundo vero ponit consiliu, in quo iudices inter se conferunt quo supplicio danari oporteat. In tertio ponit gehennam ignis, quae est certa damnatio.

ARTICVLVS VI.

Utrum ira debeat poni inter vitia capitalia.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod ira non debeat poni inter vitia capitalia. Ira enim ex tristitia nascitur: sed tristitia est vitium capitale, quod dicitur accidia. ergo ira non debet poni vitium capitale.

Præterea. Odium est grauius peccatum quam ira. ergo magis debet poni vitium capitale, quam ira.

ideo licet ex ista tristitia oriatur appetitus ex ea oritur ira.

Ad hoc breuiter dicitur, quod fallitur Aristoteles, tristitia sic ira, cum tristitia sit incommensurabilis. Implicat deinde contradi-

Præterea. Super illud Prover. 15. Vir iracundus pronocat rixas, dicitur gl. Ianna est omnium vitiorum iracundia, quae clauda. vitibus intrinsecus dabitur quies aperta autem ad omne facinus armabitur animus: nulli autem vitium capitale est principium omnium peccatorum, sed quorundam determinate. ergo ira non debet poni inter vitia capitalia.

Contra est, quod Gregorius. Modus ponit iram inter vitia capitalia. Respondendum dicendum, quod sicut ex praemissis patet, vitium capitale dicitur ex quo multa vitia oriuntur. Habet autem hoc ira, quod ea multa vitia oriri possunt duplici ratione. Primo, ex parte sui obiecti, quod multum habet de ratione appetitibus, in quantum scilicet undicta appetitur, sub ratione iustitiae honesti: quia indignitate allicit, ut supra habetur est. Alio modo, ex suo impetu, quo mentem precipitat ad inordinata quaeque agenda: unde manifestum est, quod ira est vitium capitale.

Ad primum ergo dicendum, quod illa tristitia ex qua oritur ira, ut plurimum non est acciditium, sed passio tristitia, quae consequitur ex iniuria illata.

Ad secundum dicendum, sicut ex supra dictis patet, ad rationem vitij capitalis pertinet, quod habeat finem multum appetibilem, ut sic propter appetitum eius multa peccata committantur. Ira autem quae appetitulum sub ratione boni, habet finem magis appetibilem, quam odium quod appetit malum ratione mali: & ideo magis est vitium capitale ira, quam odium.

Ad tertium dicendum, quod ira dicitur ianna vitiorum peccatorum, scilicet remouendo prohibens, id est, impediendo iudicium rationis, per quod homo retrahitur a malis. Directe autem & per se est aliquorum causa specialium peccatorum, quae dicuntur filiae eius.

ARTICVLVS VII.

Utrum conuenienter assignentur filiae irae, scilicet rixa, pomor, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia.

Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter

reputatio indigni, quod sibi tale quid fecerit. Primo, quia ita est defectus in multis. Nam aliquando iratus nihil de hoc con-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

¶ 2 Præterea. Odium nascitur ex ira, ut August. dicit in re-

ter assignentur sex filiae irae, quae sunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia: Blasphemia enim ponitur ab Isidoro filia superbia: non ergo debet poni filia irae.

gula. ergo deberet numerari inter filias irae.

¶ 3 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 4 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 5 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 6 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 7 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 8 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 9 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 10 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 11 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

¶ 12 Præterea. Tumor mentis videtur idem esse quod superbia: superbia autem non est filia alicuius vitij, sed mater omnium vitiorum, ut Gregor. dicit 31. Mor.

ergo tumor mentis non debet numerari inter filias irae.

224. c. 31.

Ita contumelia, & blasphemia principa liter uerbo sunt, si ta men uerbis fieri possunt. Et sicut non de rogat doctrina, ueritati, & auctoritati de finuisse matrimonij sacramentum p uerba, quia principaliter fit per uerba: ita non derogat in proposito eade ratione.

¶ Ad sextu dubium, qd est ultimum Martini dicitur, quod omnes iste sex filie oriuntur ex ira in genere caute finalis. Nam ex appetitu uindictae oritur magnificatio iniuriae, quam significat indignatio: & repletio mentis cum auaritia, quam significat timor mentis: & blasphemia, ut patet, & contumelia, & rixa, & clamor. Hec enim ordinantur ab irato ad suum finem, qui est uindicta, & quodlibet eorum est secundum se malum.

¶ Ad septimum dubium dicitur, quod autor non loquitur varie de amore, sed explicat tumores mentis consistere non in sola parte apprehensua, sed etiam in appetitu, ita quod in apprehensua ponitur repletionem, & in appetitu audaciam. Hec enim repletionem ad tumores perfectionem ducit.

¶ Ad octauum dubium, de indignatione dicitur, quod ex parte irati primo occurrat, quod ille qui parumpendit, meretur puniri, eo quod ipse parumpens est ab eo, & sic adest appetitus uindictae. Et deinde iratus considerando causam suae ire, scilicet iniuriam sibi illatam, quia in huiusmodi considerationibus ingrossatur naturali progressu animus, magnificat iniuriam sibi illatam, & ex parte parumpens, quae intulit, tanto inuitiore putat, quanto uel se innoxium, uel illum benefactorem, uel beneficium, uel neutrum, uel minus offensum. Et si quidem huiusmodi ponderat, & sic indignatur contra personam que offendit, ita quod pro quanto humilio si magnificatio iniuriae in personam, que respicit personam que offendit,

Ar. 5. ad 4.

SED CONTRA est, qd Gre. 31. Moral. * assignat has filias ira.

RESPON. Dicendum, quod ira potest tripliciter considerari. Vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascuntur duo uitia. Vnum quidem, ex parte eius contra quem irascitur, quem reputat indignum, ut sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio. Aliud autem uitium est ex parte sui ipsius, in quantum scilicet excogitat diuersas uias uindictae, & talibus cogitationibus animus suum replet, secundum illud Iob 15. Numquid sapiens implebit ardore stomachum suum, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit. Vna quidem, secundum hoc quod homo in modo loquendi iram suam demonstrat, sicut dictum est de eo, qui dicit fratri suo, Racha: & sic ponitur clamor, per quem intellegitur inordinata & confusa locutio. Alia etiam est inordinatio secundum quod aliquis prorumpit in uerba iniuriola, quae quidem si sint contra Deum, erit blasphemia: si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira secundum quod procedit usque ad factum: & sic ex ira oriuntur rixae, quae intelliguntur oia nocumenta, quae facta proximis inferuntur ex ira.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod blasphemia in quam aliquis prorumpit deliberata mente, procedit ex superbia hominis contra Deum se erigentis, quia ut dicitur Eccles. 10. Initium superbiae hominis apostatare a Deo, id est, recedere a ueneratione eius, est prima superbia pars, & ex hoc oritur blasphemia: sed de blasphemia in qua aliquis prorumpit ex commotione animi, procedit ex ira.

AD SECUNDUM dicendum, quod odium etsi aliquando nascitur ex ira, tamen habet aliquam priorē causam, ex qua directius oritur, scilicet tristitiam, sicut e contrario amor nascitur ex dilectione: ex tristitia autem illata quandoque in iram, quandoque in odium aliquis mouetur. Vnde conuenientius fuit quod odium poneretur oriri ex accidia, quam ex ira.

AD TERTIUM dicendum, quod tumor mentis non accipitur hic pro superbia, sed pro quodam

conatu, siue audacia hominis intentantis uindictam, audaciam autem uitii fortitudinis.

ARTICVLVS VIII.

Utrum sit aliquod uitium oppositum iracundiae, proueniens ex defectu.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod non sit aliquod uitium oppositum iracundiae proueniens ex defectu. Nihil enim est uitiosum, per quod homo Deo assimilatur: sed per hoc quod homo omnino est sine ira, similatur Deo, qui cum tranquillitate iudicat, ergo non uidetur quod sit uitiosum omnino ira carere.

¶ 2. Praet. Defectus eius quod ad nihil est utile, non est uitiosus, sed motus irae ad nihil est utilis, ut probat Seneca in lib. 2. quem fecit de ira, ergo uidetur quod defectus irae non sit uitiosus.

¶ 3. Praet. Malum hominis secundum Dionysium, est praeter rationem esse: sed subtrahendo omnino motu irae adhuc remanet intergrum iudicium rationis, ergo nullus defectus irae uitium causat.

SED CONTRA est, quod Chrysostomus dicit super Matt. Quae causa non irascitur peccat. Patientia enim irrationabilis uaria seminat, negligetiam parit, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum.

RESPON. Dicendum, quod iracundia potest intelligi, uno modo, simplex motus uoluntatis, quo aliquis non ex passione, sed ex iudicio rationis penam intelligit, & sic defectus irae absque defectu est peccatum. Et hoc modo irascitur in uerbis Chrysostomus, qui dicit ibidem. Iracundia, quae causa est, non est iracundia, sed iudicium: iracundia non proprie intelligitur commotio passionis. Qui autem cum causa irascitur, passione, ideo iudicare dicitur, quando accipitur ira pro motu appetitus cum passione & transmutata, quod quidem motus ex necessitate, conuenit ad simplicem motum uoluntatis, ut appetitus inferior sequitur superioris, nisi aliquid resipiat. Huiusmodi motus non est in appetitu totaliter deficiente, uel debilitato, si per subtractionem, uel debilitationem. Et ideo ex consequenti motus irae uitiosus est, sicut & defectus ad puniendum secundum iudicium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod totaliter non irascitur cum debet Deum quantum ad caritatem pariter

Super Questionis 153. Articulum primum.

Nat. 1. q. 153. dubium ex Martino in questione de crudelitate...

quantum ad hoc, quod Deus ex iudicio punit.

AD SECUNDUM dicendum, quod passio ire vilis est, sicut & omnes...

AD TERTIUM dicendum, quod in eo qui ordinate agit, iudicium rationis non solum est causa...

QVAESTIO CLIX.

De crudelitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de crudelitate.

ET CIRCA hoc quaeruntur duo.

PRIMUM, Vtrum crudelitas opponatur clementiae.

SECUNDUM, De comparatione eius ad laetitiam, vel feritatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum crudelitas opponatur clementiae.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod crudelitas non opponatur clementiae.

A spectant ad iustitiam & iniustitiam, conceditur quod non sunt habitus iustitiae & iniustitiae.

illi vocantur crudeles, qui excedunt modum in puniendo, quod contrariatur iustitiae: clementia autem non ponitur pars iustitiae.

PRIMUM PRATER. Hierem. 6. dicitur. Crudelis est, & non miserebitur, & sic videtur quod crudelitas opponatur misericordiae.

SECUNDUM PRATER. Clementia consideratur circa inflictionem poenarum, ut dictum est: sed crudelitas consideratur in subtractione beneficiorum, secundum illud Prou. 11. Qui autem crudelis est etiam propinquos abijcit.

SED CONTRA est, quod dicit Seneca in 2. de clementia, quod opponitur clementiae crudelitas, quae nihil aliud est, quam atrocitas animi in exigendis poenis.

RESPON. dicendum, quod nomen crudelitatis a cruditate sumptum esse videtur. Primum, quod sunt cocta & digesta, solent habere suauem & dulcem saporem.

DEINDE dicitur quod crudelitas clementiae opponitur, quod quaedam animi lenitatem, siue dulcedinem, per quam aliquis est dimittitur poenarum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod exterior poenitentia hic non crudelitate, sed iustitiae tribuatur, ubi vero clementia?

SECUNDUM dubium est, quia author hic ponit crudelitatem directe opponi clementiae, & tamen superius in q. 108. art. 2. ad tertium ponit crudelitatem & oppositum vitium contraria.

AD PRIMUM dubium dicitur, quod quia medium relatum ad unum extremum induit reliquum: ideo clementia comparata ad mansuetudinem, in iure quod est iustitia, scilicet moderari exteriori poenitentiae, & relata ad iustitiam, induit quod quasi est mansuetudinis, moderari interiori poenitentiae.

AD SECUNDUM dubium dicitur, quod propter penuriam uocabulorum crudelitatis nomine uocamus tam vitium oppositum iudicationi per excessum, quam etiam oppositum per excessum clementiae.

q. 157. art. 1. & art. 4. ad 3.

q. 108. art. 2. & art. 4. ad 2.

Lib. 2. c. 4. in princ.

q. 157. art. 4. ad 3. & ad 2. ad 1.

q. 108. art. 2. ad 3.